

**СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ОСВІТИ ТА
РЕАБІЛІТАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ЧАСУ:
ПРОБЛЕМИ, РІШЕННЯ,
ПЕРСПЕКТИВИ**

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

**Міжнародної науково-практичної
конференції**

26-27 жовтня 2023 р.

Запоріжжя
Україна

Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти і науки Запорізької обласної державної адміністрації
Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради

Ministry of Education and Science of Ukraine
Department of Education and Science of Zaporizhzhia Regional State Administration
Municipal Institution of Higher Education “Khortytsia National Educational and Rehabilitation Academy”
of Zaporizhzhia Regional Council

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
Міжнародної науково-практичної конференції
«СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ОСВІТИ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА
ПОВОЄННОГО ЧАСУ: ПРОБЛЕМИ, РІШЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ»

BOOK OF ABSTRACTS
of the International scientific and practical conference
“STRATEGIC ORIENTATIONS OF EDUCATION AND REHABILITATION IN THE CONDITIONS OF MARTIAL
LAW AND POST-WAR TIMES: PROBLEMS, SOLUTIONS, PROSPECTS”

26-27 жовтня 2023 року
October 26–27, 2023

Запоріжжя, Україна
Zaporizhzhia, Ukraine

*Рекомендовано до друку Вченою радою комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради
(протокол № 2 від 27 жовтня 2023 року)*

Редакційна колегія:

В. В. Нечипоренко (відповідальний редактор), доктор педагогічних наук, професор, Хортицька національна академія;

Н. М. Гордієнко, доктор соціологічних наук, професор, Хортицька національна академія;

М. С. Кудінова, кандидат психологічних наук, Хортицька національна академія;

О. М. Галієва, кандидат психологічних наук, Хортицька національна академія;

О. О. Сташук, кандидат педагогічних наук, Хортицька національна академія;

Г. Б. Глущенко, старший викладач, Хортицька національна академія;

О. В. Макаренко, методист, Хортицька національна академія.

Бібліографічні редактори:

Єнєва С. В., бібліотекар-бібліограф, Хортицька національна академія;

Прохорова С. П., бібліотекар-бібліограф, Хортицька національна академія;

Двореченцева А. С., методист, Хортицька національна академія.

Стратегічні орієнтири освіти та реабілітації в умовах воєнного стану та повоєнного часу: проблеми, рішення, перспективи : збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 26-27 жовтня 2023 р.) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. – Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2023. – 764 с.

С 83

Strategic orientations of education and rehabilitation in the conditions of martial law and post-war times: problems, solutions, prospects : Book of Abstracts of the International scientific and practical conference of students and young researchers (Zaporizhzhia, October 26–27, 2023) / General editor V. Nechyporenko. – Zaporizhzhia : Publishing House of Khortytsia National Academy, 2023. – 764 p.

ISBN 978-617-7929-11-5

Збірник містить тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегічні орієнтири освіти та реабілітації в умовах воєнного стану та повоєнного часу: проблеми, рішення, перспективи», організованої науково-педагогічним колективом Хортицької національної академії у співпраці з українськими і зарубіжними партнерами. Опубліковані тези доповідей висвітлюють нагальні проблеми, завдання та перспективи розвитку освітньої сфери в умовах війни; розкривають специфіку впливу штучного інтелекту та цифровізації на освітній ландшафт; актуалізують теоретичні та практичні аспекти спеціальної й інклюзивної освіти; характеризують особливості психологічної та соціальної реабілітації населення України; розкривають сучасні підходи до дотримання здорового способу життя; відображають актуальні тенденції розвитку мистецтва, дизайну, менеджменту та туризму.

Збірник адресовано науково-педагогічним працівникам, аспірантам, студентам і широкому колу фахівців суспільно-гуманітарного профілю.

Редакційна колегія може не поділяти концептуальні ідеї авторів та інтерпретаційні підходи, репрезентовані у змісті тез. Відповідальність за достовірність поданих матеріалів, наведених цитат, статистичних та емпіричних даних несуть учасники та їхні наукові керівники згідно з юридичними й етичними нормами академічної доброчесності.

УДК 37+364-786]"364/366"

ISBN 978-617-7929-11-5

© Автори тез, 2023

© Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2023

прояв. До них слід віднести нездорову сімейну атмосферу. Така ситуація може мати місце в сім'ях «групи ризику», сім'ях, у яких переважає авторитарний стиль виховання, насильство над дитиною, відсутність або недостатня увага до спілкування з дитиною з боку батьків, однолітків, придушення особистості новизною обстановки (прихід дитини в дитячий сад, школу, зміна групи, класу), придушення особистості групою (дезадаптуюча група) – неприйняття дитини колективом, мікрогрупою, утиск, насильство над нею та інше. Така особистість називається дезадаптуючою (дезадаптуюча дитина – група) – це людина (група), якій (яка) в певних умовах відносно середовища (групи) або окремої особи виступає фактором дезадаптації (що впливає на самовиявлення) і, таким чином, стримує її активність, здатність найбільш повно реалізувати себе. Дезадаптація дітей і підлітків призводить до різних наслідків. Найчастіше ці наслідки носять негативний характер: особистісні деформації, недостатній фізичний розвиток, затримка психічного розвитку, можливі мозкові дисфункції, типові нервові розлади (пригніченість, загальмованість або збудливість, агресивність), самотність – людина опиняється сам на сам зі своїми проблемами.

Такі проблеми можуть призвести до придушення головного інстинкту самозбереження. Не вміючи адаптуватися в умовах, що склалися, людина може піти на крайні заходи – суїцид.

Подолання дезадаптації є реадаптація. Термін «реадаптація» (пристосування, прикладання) означає відновлення адаптаційних можливостей людини під впливом будь-яких чинників. Реадаптація людини розглядається як процес, прояв і результат. Як процес, це «реабілітаційна діяльність». Це комплекс заходів, спрямований на стимулювання пристосування людини (групи) на тому чи іншому рівні до певних умов зовнішнього середовища, відновлення його (її) адаптаційних можливостей. Як прояв – відновлені адаптаційні можливості людини. Як результат – ступінь відновленості адаптаційних можливостей.

Реадапована людина – це людина, що подолала дезадаптацію. Відносно групи спостерігається таке явище, яке можна назвати «коадаптація» – загальне і взаємне пристосування до життєвих умов. Адаптація, дезадаптація і реадаптація властиві кожній людині. Дані процеси не існують «в чистому» вигляді. Вони завжди пов'язані один з одним. Засвоюючи щось нове, ми руйнуємо старий досвід, втрачаємо його. Адаптуємось до нового, дезадаптуємося до старого. Адаптація може вести як до соціалізації, так і десоціалізації. Точно також з дезадаптацією.

Зниження адаптаційних можливостей характеризується таким явищем, як дезадаптація. Дезадаптація – означає зникнення, знищення, повна відсутність або зниження, зменшення. Дезадаптація, як і адаптація, розглядається як процес, прояв і результат. Дезадаптація як процес означає зниження адаптаційних можливостей людини в певних умовах життєдіяльності.

Реадаптація – це процес вторинного (повторного) входження особистості в суспільні, соціальні відносини, який передбачає формування нових, соціально значимих для неї умінь і ознак.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bolino M. C. Exploring the dark side of organizational citizenship behavior. Bolino et al. *Journal of Organizational Behavior*. 2020. Vol. 34, № 4. P. 542–559.
2. Kane R. E. Differential effects of identification on extra-role behavior. *Career Development International*. 2012. Vol. 17, № 1. P. 25–42.

Юрченко Любов Іванівна,

професор, доктор філософських наук, професор,
Національний університет цивільного Захисту України,
м. Харків, Україна

Гонтаренко Людмила Олександрівна,

доцент, кандидат психологічних наук, доцент,
Національний університет цивільного Захисту України,
м. Харків, Україна

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ПРАКТИКИ

Дифеніція терміну «реабілітація» походить від латинського «rehabilitatio», тобто поновлення втраченого доброго імені, відновлення репутації. Реабілітація у науковій площині має широкий спектр трактувань. Це може бути політична реабілітація і правова реабілітація, а також реабілітація жертв політичних репресій.

Що стосується медичної реабілітації, то її перспектива сягає стародавніх цивілізацій, де ранні практики та методи використовувалися для усунення функціональних обмежень, спричинених травмами чи хворобами.

Основи сучасних реабілітаційних ініціатив виникли наприкінці XIX – на початку XX ст., завдяки прогресу в ортопедії, неврології та фізіотерапії. Реабілітаційні ініціативи стали сферою швидкого зростання та розширення за часів Першої та Другої світових воєн, оскільки велика кількість поранених потребували спеціалізованої допомоги, щоб відновити свої функціональні здібності та реінтегруватись у суспільство. Поле сучасних реабілітаційних ініціатив на сьогоднішній день є добре сформованим та науково обґрунтованим. Ця сфера соціально медичних послуг продовжує стрімко розвиватись з новими терапевтичними втручаннями, технологіями та міждисциплінарними підходами.

Фахівець з соціальної роботи виконує широкий спектр діяльності, спрямованої на підтримку людей з вродженими або такими, що виникли, обмеженнями. А саме визначення конкретних, вимірюваних, досяжних, відповідних у часі показників функціонування особи, які вона повинна досягти внаслідок отримання реабілітаційної допомоги. Опанування соціальним працівником певних основних навичок дає змогу пацієнтам відновити свою незалежність, свої фізичні і когнітивні функції та адаптуватись до нових обмежень, максимізуючи їхнє загальне благополуччя. Крім організації кваліфікованої реабілітаційної діяльності соціальний працівник може влаштовувати просвітницькі заходи з даної тематики та розширяти діапазон послуг для тих, хто потребує допомоги.

Мета роботи: опанування комплексом заходів, що допомагають особі з вродженими або такими, що виникли, обмеженнями повсякденного функціонування, досягти оптимального рівня функціонування у її середовищі.

Завданнями комплексу реабілітаційних ініціатив на сьогодні є наступні наукові та організаційні заходи:

- вивчення механізмів дії та взаємодії фізичних чинників природного та преформованого характеру, інших немедикаментозних засобів;
- розроблення немедикаментозних і комплексних методів відновлювального лікування та профілактики різноманітних захворювань на всіх етапах медичної реабілітації;
- питання організаційно-методичного забезпечення в галузі реабілітаційних ініціатив.

Особливо велике значення в реабілітаційних заходах приділяється виконанню принципів реабілітації, щоб зменшити або навіть усунути проблему невпевненості, меншовартості пацієнта. Вони полягають в наступному:

- ранній початок реабілітаційних заходів, що допомагає швидше відновити функції організму, попередити ускладнення і у випадку розвитку інвалідності – боротися з нею на перших етапах лікування;
- безперервність реабілітаційних заходів (є основа ефективності реабілітації, тому що тільки безперервність та поетапна черговість реабілітаційних заходів – запорука скорочення часу на лікування, зниження інвалідності і витрат на відновлювальне лікування);
- комплексність реабілітаційних заходів (крім медпрацівника реабілітація проводиться, психологом, соціологом, педагогом, юристом та ін.);
- індивідуальність реабілітаційних заходів;
- доцільність реабілітації у колективі (реабілітація розглядає людину у взаємозв'язку з довкіллям, у звичному тренувальному середовищі або ж у середовищі пацієнтів, які мають такі ж рухові дисфункції.
- етичні закономірності повернення хворого чи інваліда до активної праці.

Крім найбільш поширених ініціатив в полі фізичної реабілітації, що є дотичною до площини професійної, трудової та/або соціальної адаптації із застосуванням фізичних вправ і природних факторів у комплексному процесі, відновлення набувають великого значення реабілітаційні ініціативи щодо пристосування до вимушених змін організму. Слід зазначити важливу роль феномену адаптаційного синдрому та адаптації. Наприклад, для нервової системи – нейропластичність, здатність мозку, який керує усіма фізіологічними системами тіла, адаптуватись до змін, навчання та тренування. У деяких випадках мозок може реорганізуватись, щоб компенсувати пошкоджені або втрачені функції, дозволяючи пацієнтам відновити певний рівень нормального стану.

Заслужують особливої уваги дослідників поточні досягнення та розробки в таких сферах, як нейроінженерія, (нейропротезування та нейрокомп'ютерні інтерфейси, робототехніка, й віртуальна реальність, регенеративна медицина та персоналізована медицина. Дані реабілітаційні ініціативи мають

потенціал значно вплинути на майбутнє реабілітаційної практики та покращити результати медичної реабілітації пацієнтів [1; 2].

Особливо тонкої і психологічно виваженої взаємодії вимагають комунікаційні процеси в реабілітації. Так, наприклад, під час вирішення фахових завдань щодо організації психологічної і соціальної реабілітації професійного контингенту сектору безпеки та оборони України та постраждалого населення. У даному випадку реабілітаційні заходи проводять з врахуванням відновлення позитивного ставлення хворого до родини, суспільства, життя та попередженням формування психічного дефекту у хворого зі схильністю до самоізолювання. Тривале активне лікування хворого призводить до компенсації психічного стану, що дає можливість хворому тримати під власним контролем остаточні прояви своєї хвороби. На цьому етапі проводять стимуляцію соціальної активності хворого з метою відновлення соціальних зв'язків з оточенням.

Таким чином, за визначенням комітету експертів Всесвітньої організації охорони здоров'я, реабілітація, – це активний процес у напрямі досягнення повного відновлення порушених внаслідок захворювання або травми функцій, або, якщо це нереально, оптимальна реалізація фізичного, психічного і соціального потенціалу інваліда, найбільш адекватна інтеграція його у суспільство [3, с.41].

Як свідчення пильної уваги громадських та державних органів до феномену реабілітаційних ініціатив у 2007 році почала діяти Українська асоціація фізичної терапії (спершу як Українська Асоціація фахівців фізичної реабілітації).

З метою досягнення та підтримки оптимального рівня функціонування людини у її середовищі в Україні діє закон «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я», що керує правовими, організаційними та економічними засадами реабілітаційної ініціативи та проведенням реабілітації особи з обмеженнями повсякденного функціонування у сфері охорони здоров'я [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Dietz V., Ward N. Oxford textbook of neurorehabilitation. 2020. DOI: <https://doi.org/10.1093/med/9780198824954.001.0001>.
2. Lazaro Rolando T. Reina-Guerra S., Quiben M. Umphred Darcy Ann. *Umphred's Neurological Rehabilitation*. 2019. November 20.
3. Мерзлікіна О. А. Тлумачний словник термінів і словосполучень фізичної реабілітації. Львів : Вид. ЛНУ ім. І. Франка, 2002. 48 с.
4. *Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я : Закон України від 19.08.2022 року № 1053-IX*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text> (дата звернення: 05.11.2023).

Яланська Світлана Павлівна,
доктор психологічних наук,

професор, декан факультету психології і соціальної роботи,
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,
м. Полтава, Україна

Савченко Тетяна Іванівна,

здобувач 1 курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія,
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,
м. Полтава, Україна

РЕСУРСИ САНОГЕННОГО МИСЛЕННЯ ТА ЦІННІСТЬ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ

В умовах воєнного часу надзвичайно важливими є підтримка, відновлення та збереження психічного здоров'я кожного українця. Адже щоб вистояти кожному з нас, підтримати своїх рідних та близьких, маємо дбати про власне ментальне здоров'я, саногенно мислити.

Гільман А. Ю. підкреслює, що навчання саногенному мисленню – це новітня система навчання керуванню своїми почуттями (бажаннями і емоціями), що дає людині можливість ефективно і безконфліктно досягати успіхів у сімейних стосунках, у діловій сфері, ставати благополучною і щасливою людиною. Основна специфіка саногенного мислення полягає в його спрямованості на внутрішній світ людини, на її емоції, почуття, переживання. Якщо людина вміє міркувати про емоції так, що її внутрішня напруженість зменшується, тим самим знижуючи ймовірність психосоматичних захворювань, то таке мислення і є саногенне, тобто таке, що породжує здоров'я [1, с. 41].